

2. ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

Антонюк Л. Л., д-р екон. наук, професор
кафедри міжнародної економіки

ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Аналіз світових тенденцій показує, що сучасний університет перестав бути лише місцем передачі знань від викладача до студента. Університети світового класу стають каталізаторами якісного та стійкого економічного зростання, центрами формування інтелектуального капіталу у всіх його формах — знань, інновацій і компетенцій.

Яким повинен бути сучасний університет, щоб адекватно відповісти на численні цивілізаційні виклики? Це питання було ключовим на третій міжнародній конференції з питань створення університету світового класу в Шанхаї наприкінці минулого року. За оцінками експертів, найбільш обґрунтована концепція була окреслена координатором програми у сфері вищої освіти Світового банку доктора Джаміла Салмі.

Світовий досвід вже дав приклади того, які ключові характеристики повинен мати університет світового класу, це, передусім,

- висока концентрація талантів;
- достатність ресурсів і
- гнучке управління.

Тобто, конкурентоспроможний університет виникає тоді, де перетинаються можливості для залучення талановитих викладачів та студентів і є значні фінансові ресурси, а також використовується оптимальна університетська модель, що включає в себе бачення стратегічної мети; інноваційні підходи; гнучкість, які дозволяють швидко приймати рішення, оперативно здійснюючи управлінську діяльність. Отже, університети, які займають найвищі місця в рейтингах відомих міжнародних організацій, — це вузи, які роблять значний внесок у поширення знань через науко-

ві дослідження та трансферт технологій, викладання по новітніх навчальних планах та технологіях, а також у високій якості знань випускників.

Нині реалізується студентоцентрична концепція освіти, що вимагає розробки нових підходів до управління змістом освіти, оцінки її результатів, що вимагає не тільки підвищення якості навчання, але й удосконалення якості оцінювання його результатів. Не випадково, серед основних напрямків комюніке Всесвітньої конференції ЮНЕСКО «Нова динаміка вищої освіти і науки для соціальної зміни і розвитку», — це гарантувати якість освіти через створення систем забезпечення якості, відповідної культури якості і зразків оцінювання у вищих навчальних закладах через застосування інформаційно-комунікаційний технологій у викладанні та навчанні, що дозволить збільшити доступність вищої освіти, підвищити її якість і надавати студентам знання і навички, які вони потребують у XXI столітті.

Ключовими суб'єктами управління якістю освіти на національному, регіональному рівні є урядові органи, спеціалізовані об'єднання, регіональні ініціативні центри (конференції міністрів) та глобальні організації, звісно визначальна роль належить і самим університетам, що відстоюють свою автономію. На конференції європейських міністрів вищої освіти було визнано відставання європейської вищої школи від американської і неможливість завершити Болонський процес у 2010 році через те, що:

- не забезпечено подолання відриву від університетів США;
- не створено системи технічної та технологічної освіти на зразок Масачусетського, Каліфорнійського технологічних інститутів (Європейський технологічний інститут лише в стадії розгортання);
- не здійснено наукового прориву, який дозволив би створити в Європі мережу дослідницьких університетів, які не поступаються північноамериканським;
- привабливість європейський університетів зростає, але далеко не тим темпом, на який сподівались.

І тому, Болонський процес отримав новий орієнтир — 2020 рік, коли завершиться створення загальноєвропейських механізмів забезпечення якості у відповідності до загальноприйнятих стандартів Європейської мережі забезпечення якості для створення внутрішньо-університетської та зовнішньо національної структур забезпечення якості вищої освіти. Якщо вдасться це зробити, то й здійсниться більшість цілей Болонського процесу.

Так, серед Європейських стандартів і рекомендацій щодо внутрішнього забезпечення якості у вищих навчальних закладах вагоме значення надаються оцінюванню студентів, що передбачає послідовне використання оприлюднених критеріїв, правил і процедур. Отже, саме в забезпеченні високої якості освіти і формуванні конкурентоспроможних спеціалістів важливе значення надається саме системі оцінювання знань.

Оцінювання студентів — це один із найважливіших елементів вищої освіти. Адже результати оцінювання мають значний вплив на майбутню кар'єру студентів. Тому важливо, щоб оцінювання завжди проводилося професійно, і при цьому бралися до уваги існуючі знання про процеси тестування та екзаменаційні процеси. Оцінювання також дає важливу інформацію навчальним закладам про ефективність викладання та підтримки студентів.

Серед низки стандартів та рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти є і вимоги щодо оцінювання, зокрема, оцінювання у вищій школі повинно забезпечувати діагностичний, формативний або підсумковий контроль та мати чіткі й оприлюднені критерії виставлення оцінок.

Тому так важливо розібратись, насамперед із цими дефініціями, а саме, під формативним оцінюванням (*formative assessment*) розуміють поточне оцінювання, яке проводиться протягом вивчення певного курсу чи дисципліни через використання зворотнього зв'язку між викладачем і студентом та спрямоване на підвищення якості навчального процесу. Це оцінювання використовують передусім для навчання (*assessment for learning*) для того, щоб інформувати студентів про їхній прогрес у досягненні очікуваних результатів. У той час як Американський інститут оцінювання пропонує вживати термін «оцінювання для знань», а оцінювання для вимірювання (*assessment for measurement*) використовувати з метою визначення досягнення студентами цих результатів.

Якщо формативне оцінювання призначене для інформування та скеровування навчального процесу на періодичній основі (протягом навчального періоду), то підсумкове оцінювання (*summative assessment*) спрямоване на моніторинг прогресу та оцінку загальної успішності як студентів, так і навчальних програм у довгостроковому періоді. Тому під підсумковим (суммативним) розуміють періодичне оцінювання знань та навичок студентів, що допомагає викладачам ідентифікувати їхню успішність і ступінь засвоєння навчальних програм. Щодо діагностичного оцінюван-

ня, то це оцінювання проводиться на початку вивчення певного курсу чи дисципліни з метою виявлення (діагностування) наявного рівня знань, вмінь та навичок студентів.

Ми досліджували світовий досвід вирішення проблем ефективного процесу оцінювання у вищих навчальних закладах США, де нашу увагу привернула Американська асоціація вищої освіти, яка приділяє значну увагу політиці оцінювання, і тому окреслила сучасні принципи ефективного оцінювання навчальної діяльності студентів, а саме:

— оцінювання навчальної діяльності починається з усвідомлення освітніх цінностей, коли оцінка є способом вдосконалення освітнього процесу;

— ефективно оцінювання базується на найцінніших для студентів видах навчальної діяльності та методах їх оцінки;

— оцінювання повинно бути спрямоване не лише на результати, але й на навчальну діяльність;

— до оцінювання повинні долучатися представники усієї освітньої громади;

— за допомогою оцінки викладачі виконують відповідальність перед студентами.

Про надзвичайну важливість питань оцінювання свідчить і проведення Національної конференції з оцінювання в Сан Дієго, яка проводилась минулого року в США. Результатом цього заходу є розробка важливих принципів у цій сфері, а саме:

— використання регулярного зв'язку з студентами метою обговорення методик оцінювання та їх результатів;

— навчання студентів самооцінюванню;

— навчання студентів сфокусованому повторенню матеріалу;

— формування у студентів чіткого бачення цілей навчання.

Використання цих принципів дозволяє відповісти студентам на питання «Куди я йду?», «Де я знаходжусь зараз?» і «Як подолати цей розрив?». Ці принципи для оцінювання поточної роботи студентів кожен викладач повинен визначити і для себе, що саме він має робити в межах кожної з них («Мої дії»).

Крім того, в США діє Консорціум з оцінювання «Озброєний для майбутнього», який утворений на базі Стенфордського дослідницького інституту. Ця організація розробила компетенції, які необхідні для навчання протягом життя, що включають навички «навчання для навчання» та їх самооцінки. Спільний комітет зі стандартів для оцінювання в освіті (Joint Committee on Standards for Educational Evaluation) створений ще у 1975 р. коаліцією великих професійних асоціацій, що займаються питання-

ми якості оцінювання розробляє Стандарти оцінювання студентів (*Student Evaluation Standards*).

Досліджуючи досвід провідних університетів світу і ми прийшли до висновку, що не існує єдиних критеріїв та принципів систем оцінювання. В них система оцінювання істотно відрізняються за предметами, курсами та програмами. Спільним для університетів є розробка стратегій оцінювання, що базуються на загальних критеріях повинні бути загальними у всьому університеті і відповідати національним стандартам забезпечення якості.

Так, стратегія оцінювання університету Кардіфф (Велиобританія) представляє собою план дій цього навчального закладу щодо необхідності надання студентам можливості продемонструвати приріст знань та компетенцій у межах певних курсів. Вона була розроблена з метою сприяння удосконаленню процесу оцінювання у тій сфері, де значна хороша практика уже виявлена, так і для врахування раніше ідентифікованих у цій справі ризиків. Основними цілями стратегії є захист стандартів і підтримка процесу удосконалення навчальної роботи студентів. Стратегія розвинута, виходячи з всебічно проведеної консультативної роботи з персоналом і студентами університету і базується, передусім, на трьох таких основних принципах оцінювання — достовірності, надійності і точності.

Повна реалізація стратегії забезпечить низку вигід для університету. Вони включають вигоди для навчальної діяльності студентів, захист академічних стандартів та удосконалення процесів і процедур, які стосуються оцінювання. Ці вигоди поширюватимуть довіру до оцінювання в університеті. Ризики пов'язані не лише з реалізацією стратегії, але й з можливою бездіяльністю у цій сфері. Ризики включають ймовірність отримання негативних результатів з боку національного регулятивного органу — Інституціонального огляду QAA.

Цікавою для вивчення є стратегія оцінювання в університеті Кіль (Великобританія), яка сприяє навчанню, забезпечуючи зворотній зв'язок та підвищуючи мотивацію студента і базується на розробленій *Стратегії навчання і викладання (2007—2010 роки)*, переслідує наступні цілі:

1. Оцінювання повинне бути досить частими, щоб мотивувати безперервне навчання, але не настільки обтяжливим, щоб переважувати учнів і співробітників.

2. Обов'язково повинен застосовуватись конструктивний зворотній зв'язок, який дає студентам час для опрацювання оціню-

вання. Студентська відповідь на зворотний зв'язок повинна бути вбудована в програми оцінювання та зворотного зв'язку.

3. Оцінювання повинно бути надійним, що забезпечується частково за рахунок використання чітких критеріїв і контролю зовнішніми експертами.

4. Оцінювання повинно бути справедливим. Студентам необхідно надати тренінг та/або практику (практичні заняття) із зворотнім зв'язком по відповідних типах оцінювання, перш, ніж їх використовувати.

5. Оцінювання повинно бути збалансованим. Необхідно знайти оптимальний баланс між оцінюванням навчання та оцінюванням для навчання. Оцінювання навчання є «підсумовуючим», з основною метою засвідчувати досягнення. Оцінювання для навчання є формативним, спрямованим на підтримку і розвиток студентів у їх навчанні. Воно також може бути «діагностичним» у тому, що воно спрямовано на створення поточного рівня компетенції з метою виявлення відповідних потреб щодо підтримки.

Як демонструє світова практика ефективної організації і управління освітніми процесами в університетах, вона не можлива без застосування інформаційних технологій. Основною стратегічною метою розвитку інформаційних технологій в університетах є формування єдиного інформаційного простору, що необхідно для уніфікації стандартів інформаційного обліку. Важливим є інтеграція цього простору в міжвузівській і світовий інформаційний простір. Не випадково, таким популярним нині серед вищих навчальних закладів є рейтинг розвитку інформаційних технологій університетів. Так дослідження єдиного інформаційного простору сайтів-лідерів цього рейтингу, дозволило виокремити такий важливий його сервіс як «особисті ІК-кабінети» викладачів та студентів, що дозволяють отримувати ефективні засоби для організації інформаційного простору. Саме такі сервіси дають можливість студентам отримувати всі необхідні матеріали для навчання, індивідуальні підписки, поточні оцінки, що робить процес оцінювання якості навчальної роботи студентів прозорим і відкритим. Важливим є в системі забезпечення контролю якості освіти і управління система академічного рейтингу студентів як інноваційного й ефективного інструмента управління навчальним процесом.

Враховуючи вище наведене вважаємо необхідним запропонувати наступні напрямки підвищення якості навчальної роботи студентів:

по-перше, розробити стратегію навчання, викладання та оцінювання на період 2010—2015 рр., яка буде базуватись на євро-

пейських стандартах якості освіти та відповідати кращим світовим практикам ефективного оцінювання;

по-друге, стимулювати впровадження формативного методу оцінки студентів;

по-третє, оцінювання студентів повинно суттєво відрізнятись залежно від навчального циклу. Так, на магістерському рівні при поточному оцінюванні більшу вагу необхідно приділяти завданням, науковим проектам;

по-четверте, запровадити рейтингову оцінку студентів з метою можливості розширювати всебічне розкриття та розвиток творчих здібностей студентів, індивідуалізацію навчання, яка істотно змінила б атмосферу співпраці «викладач–студент», підвищила його відкритість. Отже, успішність засвоєння окремих кредитних модулів оцінюється сумою набраних балів, а успішність студента в цілому — за академічними рейтингами (семестровим та інтегральним рейтингами, академічним рангом). Загальна рейтингова оцінка і рейтинг студентів є підставою для:

— відбору студентів на вищий рівень навчання;

— направлення для навчання чи проходження практики за кордоном;

— пріоритету під час вибору спеціалізації;

— встановлення іменних стипендій;

— пріоритету при працевлаштуванні за наявності замовлень організації, підприємств, фірм;

по-п'яте, розробити персональних кабінетів студентів та викладачів, на основі інтеграції системи «Електронний деканат» з новим сайтом університету.